

فرهنگ بر و بچه‌های تِرون

کلمه‌های ویژه، واژه‌ها، اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های تهرانی

(ویراست دوم)

مرتضی احمدی

www.ketab.ir

انتشارات هیلا

تقدیم به دخترم آریتا

م.ا.

www.ketab.ir

سرشناسه: احمدی، مرتضی، ۱۳۰۳ -

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ برویچه‌های تیرون: کلمه‌های ویژه، واژه‌ها، اصطلاحات

و ضرب‌المثل‌های تهرانی / مرتضی احمدی.

مشخصات نشر: تهران: نشر هیلا، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۳۲۰ ص.

شابک: 978 - 600 - 5639 - 20 - 9

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

موضوع: اصطلاح‌ها و تعبیرها - ایران - تهران.

موضوع: ضرب‌المثل‌های ایرانی - تهران.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ الف ۸۳ ت/ ۳۰۲۴ PIR

رده‌بندی دیویی: ت ۴۸/۹۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۴۹۱۸۶۹

تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید،
کوچه مبین، شماره ۴، تلفن ۵۸۵۲ ۴۰ ۶۶
ویرایش، آماده‌سازی و امور فنی:
تحریریه انتشارات ققنوس

مرتضی احمدی

فرهنگ بر و بچه‌های ترون

(ویراست دوم)

چاپ سوم

۲۲۰ نسخه

۱۴۰۳

چاپ ماهریس

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹ - ۲۰ - ۵۶۳۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 5639 - 20 - 9

Printed in Iran

فهرست

پیشگفتار.....	۷	ذ.....	۱۶۱
کلمات ویژه.....	۹	ر.....	۱۶۳
واژه‌ها و تعبیرات.....	۲۹	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۱۶۹
آ، الف.....	۳۱	ز.....	۱۷۱
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۴۴	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۱۷۶
ب.....	۵۱	س.....	۱۷۹
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۶۸	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۱۹۱
پ.....	۷۱	ش.....	۱۹۵
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۸۱	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۲۰۲
ت.....	۸۳	ص.....	۲۰۵
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۹۳	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۲۰۶
ث.....	۹۷	ض.....	۲۰۹
ج.....	۹۹	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۲۰۹
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۱۰۵	ط.....	۲۱۱
چ.....	۱۰۷	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۲۱۲
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۱۱۵	ظ.....	۲۱۳
ح.....	۱۱۷	ع.....	۲۱۵
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۱۲۲	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۲۱۹
خ.....	۱۲۵	غ.....	۲۲۱
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۱۳۶	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۲۲۳
د.....	۱۴۱	ف.....	۲۲۵
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها.....	۱۵۵	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها...	۲۲۸

ن ۲۸۹	ق ۲۳۱
اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۲۹۷	اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۲۳۸
و ۲۹۹	ک ۲۴۱
اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۳۰۳	اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۲۵۲
ه ۳۰۵	گ ۲۵۵
اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۳۱۰	اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۲۶۱
ی ۳۱۵	ل ۲۶۵
اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۳۱۸	اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۲۷۱
	م ۲۷۳
	اصطلاحات و ضرب المثل ها ... ۲۸۵

پیشگفتار

چه بسا زبان‌شناسان نحوه گفتار ساکنان اصیل تهران را لهجه بنامند، اما من دوست دارم لفظ «لهجه» را کنار بگذارم و به لهجه تهرانی زبان بگویم؛ به خاطر وسعتش، به خاطر زیبایی‌اش، به خاطر گرمی‌اش. زبان تهران زبان عشق و دلدادگی است، زبان ابراست، زبان شعر و ترانه است، زبان لوطی‌ها و داش‌مشلی‌هاست که پیشینیانمان به میراث گذاشته‌اند و خود چهره در نقاب خاک کشیده‌اند و در ظاهر بی‌صدا شده‌اند، اما صدایشان هنوز در پرده‌های گوشمان نجوا می‌کند.

تهرانی‌ها خیلی از صداها را از گفتارشان حذف کرده‌اند و تعدادی صدا به کلماتشان افزوده‌اند تا زیانشان بیش‌تر به دل بنشیند. بچه تهران بلند حرف نمی‌زند، بالب بسته، نرم و ملایم سخن می‌گوید. شیرینی این زبان مهمان‌های ناخوانده‌اش را چنان جذب خودش کرده است که تک‌تک این مهمان‌ها وادار به تعقیب و تقلید شده‌اند و حالا خودشان را بچه‌های این پدر پیر می‌دانند.

زبان تهران زبانی است جذاب و شیرین و همه‌پسند و همه‌گیر که در این شصت هفتاد سال اخیر به همه جا نفوذ کرده و در آینده نیز به نفوذش می‌افزاید و به همه جا سرک می‌کشد. اگر این حرکت تداوم یابد - که می‌یابد -، شاید صدالی صد و پنجاه سال دیگر زبان تهران جایگزین سایر لهجه‌ها شود، اما خود بچه‌های تهران آن هنگام دیگر نیستند که استقرار امپراتوری زیانشان را جشن بگیرند.

من برای جمع‌آوری فرهنگ بر و بچه‌های ترون به یاری حافظه‌ام متکی بودم و گپ زدن با

بیجه محل‌های هم‌سن و سالم و بیجه‌های اصیل تهران و یادداشت کردن نکاتی که در گفته‌هایشان می‌یافتیم. و امیدوارم که با این کار دینم را به زادگاهم کمی ادا کرده باشم.

در پایان ذکر چند نکته ضروری می‌نماید. فرهنگ برویجه‌های ترون از دو بخش تشکیل شده است. ۱. کلمات ویژه، ۲. واژه‌ها و تعبیرات. در بخش «کلمات ویژه» کلماتی آمده‌اند که طرز تلفظشان در زبان تهران منحصر به فرد است و در سایر لهجه‌ها به گونه‌ای دیگر تلفظ می‌شوند. برای سهولت فراگیری طرز تلفظ این گونه کلمات از آوانویسی لاتین استفاده کرده‌ایم (جدول «حروف به کار رفته در آوانگاری» در صفحه ۱۰ چاپ شده است). در بخش «واژه‌ها و تعبیرات» که بخش اصلی کتاب نیز شمرده می‌شود، ابتدا، همان‌گونه که از نامش پیداست، واژه‌ها و تعبیرات تهرانی شرح داده شده‌اند و در پایان صفحات مربوط به هر حرف، اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ذکر شده‌اند. در این بخش نیز اگر واژه، اصطلاح یا ضرب‌المثلی با لهجه تهرانی نوشته شده باشد، تلفظ آن با حروف آوانگاری لاتین نیز آمده تا تلفظ دقیق آن‌ها ثبت و ضبط شود. در این جا وظیفه خود می‌دانم از ویراستار محترم کتاب که زحمت ویرایش و آوانگاری را به عهده داشتند، صمیمانه تشکر کنم.

مرتضی احمدی